

УДК 37.011.31

Вікторія ЛУГОВА

ORCIDiD: 0000-0001-9584-2259

кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки та соціальних наук Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця, м. Харків, Україна

Ганна ЧУМАК

ORCIDiD: 0000-0001-8415-4370

старший викладач кафедри економіки підприємства та менеджменту Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця, м. Харків, Україна

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО ІМІДЖУ ВИКЛАДАЧА В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Анотація. Статтю присвячено дослідженню сучасних підходів до визначення сутності професійного іміджу викладача та чинників його формування у закладах вищої освіти. Розкрито сутність поняття професійний імідж викладача. Наведено характерні риси професійного іміджу викладача. Визначено, що професійний імідж викладача – це певний образ особистості викладача, який формується ним свідомо чи неусвідомлювано в процесі міжособистісної взаємодії із колегами, студентами, керівництвом, суспільством. Розглянуто передумови формування професійного іміджу викладача. Він формується в результаті взаємодії особистості викладача (сукупності його мотивів, інтересів, спрямованості, соціально-психологічних рис, Я-концепції, наявних знань, умінь та навичок), вимог професії (необхідних для виконання соціальної ролі викладача знань, умінь та навичок, соціально-психологічних якостей та особливостей поведінки викладача) та цільової аудиторії. Розкрито роль самопрезентації у формуванні професійного іміджу. Досліджено підходи вітчизняних та зарубіжних вчених до визначення складових іміджу викладача. Обґрунтовано складники професійного іміджу викладача, якими є зовнішній (габітарний), репутаційний, компетентнісний, комунікаційний, особистісний. Доведено необхідність декларування вимог до професійного іміджу викладача у нормативних документах закладів вищої освіти. Проаналізовано наявність нормативного

забезпечення формування іміджу викладача у закладах вищої освіти в Україні. Виявлено відсутність у більшості закладів вищої освіти документації, яка регулює етичну поведінку викладача та його імідж. Розглянуто етичні кодекси викладача та їх аналоги стосовно наявності вимог щодо складових іміджу науково-педагогічних працівників. Виявлено ряд недоліків, а саме: в основному в кодексах відображено вимоги до професійної майстерності викладача та етичної академічної поведінки, а зовнішньому вигляду викладачів у більшості документів присвячено недостатньо уваги. Це вимагає продовження роботи у даному напрямку, яка полягає у розробці удосконаленого проекту Кодексу професійної етики та організаційної культури працівників.

Ключові слова: імідж, педагогічний імідж, професійний імідж викладача, педагогічна майстерність, етичний кодекс.

Вступ. Одним із шляхів гуманізації освіти і підвищення ефективності педагогічної діяльності є формування позитивного професійного іміджу викладача. Імідж є одним із інструментів психологічного впливу, тому інтерес, який викликає особистість викладача є першим кроком до зацікавлення безпосередньо предметом, який він викладає. Професійна компетентність сама по собі ще не забезпечує успіх педагогічної діяльності і не створює гідну репутацію. Для цього необхідно мати позитивний професійний імідж, постійно опікуватись ним, розвиватися відповідно до очікувань студентів, керівництва, колег і потреб навчального середовища. Як зазначає О. Ярошевич: «Спеціальність педагога відноситься до розряду публічних професій, які перш за все пов'язані з авторитетом серед учнів, їх професійна успішність визначається позитивним іміджем. Чим вагомішим цей образ, тим вище авторитет, визнання і повага оточуючих» [28, с. 142]. Сутність іміджу педагога, його роль, умови формування вимагають особливого розгляду, розробки способів його діагностики, стимулювання його удосконалення, перетворення в повноцінний чинник педагогічного процесу.

Все вищезначене свідчить про актуальність обраної теми дослідження та необхідність подальшого наукового пошуку у даній сфері.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема педагогічного іміджу не нова, однак з часом інтерес до неї не згасає, а все більше актуалізується у зв'язку із загостренням конкуренції як серед закладів вищої освіти так і серед науково-педагогічних працівників. У своїх дослідженнях автори частіше за все розглядають особливості феномену іміджу педагога, особливості його структури та етапи (або шляхи) формування. Серед таких робіт можна відзначити праці О. Грейліх, Л. Донської, Ю. Дзяевича, Л. Іноземцевої, Л. Кайдалової, А. Калюжного,

І. Ковальової, О. Попової, О. Сисоєвої та ін.

Серед останніх досліджень і публікацій варто звернути увагу на праці Н. Савченко, яка висвітлює проблему формування професійного іміджу педагога закладу вищої освіти в ракурсі розвитку його педагогічної майстерності [22]. В. Тимошенко, який розглядає педагогічний імідж викладача ВНЗ як частину професійної компетенції [25].

Окремі автори приділяють увагу лише деяким аспектам професійного іміджу викладача. Так О. Беляєва розглядає комунікативний аспект іміджу викладача вишу [3], Т. Саркісьян та Л. Яблонська – культурологічний [27].

Зарубіжні вчені також не оминають проблеми іміджу педагога. І. Кестере та Б. Кальке, досліджуючи імідж педагога, роблять акцент на компонентах, які формують його візуальний образ [30]. С. Зейгер наголошує на важливості зовнішнього вигляду та здатності до ефективної взаємодії [31]. Е. Харюнен значну увагу приділяє авторитету педагога [29].

Як показав аналіз наукових джерел, дослідники в основному акцентують увагу на теоретичних аспектах даної проблематики, недостатньо уваги приділяючи діагностиці професійного іміджу, а ще менше – питанням його формування та нормативного забезпечення безпосередньо у ЗВО.

Формулювання цілей статті. Метою статті є дослідження сучасних підходів до визначення сутності професійного іміджу викладача та вимог до його формування у закладах вищої освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вітчизняні вчені, які займаються розробкою та впровадженням нових підходів в управління соціально-педагогічними системами [1, 21], наголошують на необхідності ефективного використання наявних у розпорядженні навчального закладу ресурсів для забезпечення конкурентних переваг та досягнення взаємоузгоджених соціально значущих цілей. Одним з найбільш важливих ресурсів є людський, а стосовно соціально-педагогічних систем – це якість науково-педагогічного персоналу. За рівнем педагогічного кадрового потенціалу судять про якість діяльності вузу, одночасно він є одним з основних об'єктів управління в умовах модернізації вищої освіти [4]. У попередніх публікаціях автора [15] було здійснено дослідження сучасних підходів до оцінки якості науково-педагогічних працівників та визначено, що у більшості вітчизняних ЗВО вона здійснюється суто за формальними ознаками. Така оцінка не дає в повній мірі визначити якість викладацьких послуг, скласти комплексне уявлення про викладача, що актуалізує проблему вивчення іміджу педагога, який є складним інтегративним утворенням, яке гармонійно поєднує зовнішні характеристики (зовнішність, одяг, зачіска, манера

спілкуватися, жести, міміка тощо) та внутрішні – індивідуальні та професійні якості [2].

Досліджуючи імідж викладача вчені наголошують, що він поєднує індивідуальний та професійний імідж. У даному дослідженні увага буде зосереджена саме на професійному іміджі викладача, адже, на нашу думку, розглядати образ педагога слід у безпосередньому зв'язку із тими вимогами, які висуває до особистості викладача суспільство, заклад освіти, керівництво, колеги та студенти.

Як показав аналіз літературних джерел стосовно поняття іміджу педагога, а особливо його складових, існують певні розбіжності у тлумаченні, що вимагає уточнення їх розуміння у даній роботі.

У табл. 1 наведено декілька визначень поняття «професійний імідж викладача (педагога)».

Таблиця 1

Сутність поняття «професійний імідж викладача» у працях вітчизняних та зарубіжних вчених

Автор	Визначення	Ключові слова
Горовенко О. [6]	Особистісно-професійний імідж – це цілісний образ особистості педагога, що включає в себе сукупність зовнішніх (габітарний, вербальний, кінетичний, середовищний) та внутрішніх (знання, уміння, здібності, установки, цінності, самооцінка) чинників, особистісних якостей (природні якості; якості, які є наслідком освіти і виховання; якості, пов'язані із життєвим та професійним досвідом) та засобів самопрезентації, до яких цілеспрямовано звертається учитель з метою досягнення найкращих результатів своєї педагогічної діяльності	Цілісний образ особистості педагога
Лугова І. [16]	Професійний педагогічний імідж викладача – це форма самовиявлення індивідуального цілісного образу особистості педагога, як реалізатора потреб мікро і макросоціуму в освітніх послугах, при якій виявляються найбільш виразні ділові та особистісні якості відповідно до статусу викладача та соціальної ролі у освітньому середовищі	Форма самовиявлення індивідуального цілісного образу особистості педагога
Марєєва Т. [17]	Професійний імідж педагога – якісна характеристика особистості педагога, що сприяє прояву її внутрішніх установок, особистісних якостей, життєвих позицій, знань і професіоналізму через зовнішні виразники – зовнішній вигляд, поведінку, особливості вербального і невербального спілкування, специфіку оформлення рукотворного середовища, які суттєво впливають на організацію міжособистісної взаємодії та реалізацію професійних функцій фахівця	Якісна характеристика особистості педагога
Попова О. [20]	Професійний імідж викладача – це образ професійної ролі, який конструюється самим викладачем, втілюється	Образ професійної

	в індивідуальному іміджі у процесі взаємодії зі студентами, колегами, адміністрацією й суспільством, контролюється самим викладачем і громадськістю відповідно до вимог професії	ролі
Скорик Ю. [23]	Професійний імідж викладача вищої школи – це образ рольової відповідності професійним вимогам, який формується педагогом і доповнюється індивідуальними характеристиками в процесі міжособистісної взаємодії із колегами, студентами, керівництвом, суспільством	Образ рольової відповідності професійним вимогам

Проаналізувавши визначення, наведені у табл. 1, можна зробити ряд висновків:

по-перше, професійний імідж викладача – це певний образ особистості викладача, який формується ним свідомо чи неусвідомлювано в процесі міжособистісної взаємодії із колегами, студентами, керівництвом, суспільством;

по-друге, професійний імідж викладача формується в результаті взаємодії особистості викладача (сукупності його мотивів, інтересів, спрямованості, соціально-психологічних рис, Я-концепції, наявних знань, умінь та навичок), вимог професії (необхідних для виконання соціальної ролі викладача знань, умінь та навичок, соціально-психологічних якостей та особливостей поведінки викладача) та цільової аудиторії;

по-третє, формування іміджу базується на технології самопрезентації.

Якщо звернутися до складових іміджу викладача, то тут серед вчених також не має одностайності. Компоненти професійного іміджу педагога Ю. Скорик умовно поділяює на три групи: 1) педагогічні здібності, тобто індивідуальні стійкі характеристики особистості викладача, які знаходять прояв в уважному ставленні до об'єктів спілкування, ретельному доборі засобів і умов педагогічної діяльності, продуктивних моделях формування необхідних якостей особистості студента; 2) комунікативні здібності; 3) здібності до створення

позитивного професійного образу [23].

Т. Марєєва пропонує виокремити такі компоненти професійного іміджу [17]: 1) візуальний (зовнішній вигляд, невербальні засоби комунікації, предметне середовище); 2) аудіальний (володіння технікою та комунікативними якостями мовлення, ораторським мистецтвом); 3) професійний (компетентність, якість праці в цілому, досвід, репутація, вміння самовдосконалюватися); 4) внутрішній (педагогічна спрямованість, психічне й психологічне, соціальне і духовне здоров'я, особистісно-професійні якості педагога).

Н. Глузман зазначає, що змістовне наповнення (структура) професійного іміджу педагога соціальної сфери включає в себе мотиваційно-ціннісний, когнітивний, організаційно-діяльнісний і результативно-творчий компоненти [5].

За С. Якушевою імідж є інтегральною складовою особи, що поєднує [26]:

1) інтелектуальну культуру, яка пов'язана з розвитком розумових процесів, творчістю, рефлексією і самосвідомістю та зростанням професійної майстерності педагога);

2) габітарну культуру, яка містить фізичні і психофізіологічні особливості особистості; стиль;

3) кінетичну культуру, обумовлену мімікою і пантомімікою (жести, вираз очей, поза, рух тіла, хода та постава);

4) мовну культуру, яка розвивається на основі принципу об'єктивних зв'язків між мовою і пізнавальними процесами;

5) культуру середовища, яка включає матеріальні і соціальні аспекти існування людини (оточення й аксесуари);

6) артистичну культуру, яка є єдністю загальної культури та артистизму і полягає у емоційному відношенні до педагогічної діяльності,

володінні умінням самопрезентації тощо.

Л. Мітіна [18] в структурі професійного іміджу педагога виділяє зовнішній процесуальний і внутрішній компоненти. Зовнішній – міміка, жест, тембр, сила голосу, одяг, манери, хода. Процесуальний – професійна культура особистості. Внутрішній – психіка людини, її духовний і моральний потенціал, цінності, потреби, інтереси, установки.

Проаналізувавши підходи вітчизняних та зарубіжних вчених до визначення складових іміджу викладача можемо дійти висновку, що, незважаючи на деякі розбіжності у назвах та деталізації складових, автори наголошують на важливості таких складових професійного іміджу як зовнішній вигляд; здатність до професійного спілкування із використанням вербальних та невербальних засобів; професійну компетентність; індивідуальні соціально-психологічні та психофізіологічні особливості.

На нашу думку, слід доповнити даний перелік такою складовою як репутаційна. Репутація часто «біжить» попереду викладача та формує його образ у очах студентів. Таким чином, досліджуючи професійний імідж викладача, будемо орієнтуватися на такі його складові як зовнішній (габітарний), репутаційний, компетентнісний, комунікаційний, особистісний.

Як показав аналіз робіт, присвячених практичному дослідженню іміджу викладача, науковці в основному зосереджують свою увагу на анкетуванні викладачів та студентів з метою аналізу стану складових професійного іміджу педагога, визначення відповідності іміджу конкретного викладача очима студентів з тією оцінкою, яку він сам дає власному професійному іміджу, своїй особистості.

Однак, на нашу думку, слід починати формування позитивного професійного іміджу викладача зі створення відповідного середовища. Тобто важливим кроком у формуванні професійного іміджу викладача є

декларування вимог до викладача у нормативних документах закладів вищої освіти. Для вивчення цього питання було досліджено сайти ЗВО з рейтингу «Топ-200 Україна 2018». Було проаналізовано понад 50 офіційних сайтів, та виявлено, що більшість ЗВО не мають у відкритому доступі на своїх сайтах етичного кодексу викладача або його аналогів, у яких є вимоги щодо складових іміджу науково-педагогічних працівників. Серед ЗВО, які намагаються нормативно регулювати імідж своїх науково-педагогічних працівників, національний технічний університету України «Київський політехнічний інститут» (далі – НТУУ «КПІ»), Запорізький національний університет (ЗНУ), державний вищий навчальний заклад «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» (далі – ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»), Сумський державний університет (далі – СумДУ), державний вищого навчального закладу «Херсонський державний аграрний університет» (далі – ДВНЗ «ХДАУ»), Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця (далі – ХНЕУ ім. С. Кузнеця), Ізмаїльський державний гуманітарний університет (далі – ІДГУ), Одеський національний медичний університет (далі – ОНМедУ).

Результати аналізу етичного кодексу викладача або його аналогів зазначених ЗВО наведено у табл. 2.

Таблиця 2

Результати аналізу етичних кодексів викладача (або аналогів) стосовно наявності вимог щодо складових іміджу науково-педагогічних працівників

ЗВО	Складники професійного іміджу			
	Компетентнісний	Зовнішній (габітарний):	Репутаційний	Комунікаційний
НТУУ «КПІ» [13]	Підтримувати найвищий рівень компетентності у роботі та навчанні	Вести здоровий та активний спосіб життя, дотримуватись правил особистої гігієни, бути охайним і акуратним	Дотримуватися принципів та правил академічної чесності Дотримуватися моральних норм та правил етичної поведінки	Піклуватися про чистоту власної мови та мови колег
ЗНУ [8]	сумлінно, компетентно, вчасно, результативно і відповідально виконувати службові повноваження та професійні обов'язки, рішення і доручення керівництва, не допускати зловживання та неефективного використання державної і комунальної власності; постійно підвищувати професійну кваліфікацію, застосовуючи у своїй діяльності інноваційні освітні методи та технології		чинити опір псевдонауці, виступати проти проявів академічної недоброчесності	
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана» [7]	здійснювати професійну діяльність на високому якісному рівні, підвищувати наукову кваліфікацію і викладацьку майстерність	дотримуватись правил безпеки, гігієни праці, підтримувати чистоту і порядок та здоровий спосіб життя. В Університеті заборонено куріння, вживання алкоголю та наркотичних речовин	дотримуватись педагогічної етики; дотримуватись принципів наукової етики, уникаючи плагіату, привласнення наукових ідей з	Дотримуватись норм мовного етикету та правил ділової письмової й усної комунікації

			неопублікованих джерел, фальсифікацій	
СумДУ [10]	підвищує рівень професійної майстерності, вивчає вітчизняний і зарубіжний досвід, обмінюється результатами досліджень із колегами та партнерами, орієнтуючись при цьому на цілі і завдання розвитку університету, зберігаючи і захищаючи його інтелектуальну власність, поважає авторські права, вважає недопустимими підробки та плагіат	має зовнішній вигляд, що відповідає характеру професійної та навчальної діяльності, віддаючи перевагу діловому стилю одягу; веде здоровий спосіб життя, піклується про підтримку своєї працездатності і відповідально ставиться до здоров'я інших людей, у тому числі - з обмеженими можливостями	сповідує принципи справедливості і чесності, протистоїть корупції, хабарництву та протекціонізму в університетському середовищі	Члени університетської спільноти при зустрічах вітаються незалежно від віку і статусу людини, звертаючись на «Ви». У спілкуванні між собою співробітники та особи, що навчаються, проявляють ввічливість, не допускають фамільярності та ненормативної лексики
ДВНЗ «ХДАУ» [12]	Сумлінно проводити на високому професійному рівні всі види занять (лекції, практичні, семінарські, лабораторні, індивідуальні та консультації). Забезпечувати на заняттях обстановку творчого, зацікавленого ставлення студентів до навчальної дисципліни, яку він викладає.		Дотримуватись норм та принципів етики науки при проведенні наукових досліджень, не допускати в наукових працях (статті, монографії, дисертаційні роботи та ін.) плагіату, компіляцій тощо	Бути коректним і доброзичливим у спілкуванні з колегами, студентами, магістрантами та аспірантами
ХНЕУ ім. С. Кузнеця [11]	Професійна компетентність викладача вимагає вищої фахової освіти, підготовки і перевірки знань відповідних навчальних дисциплін, пов'язаних із визначеною спеціалізацією, та складання кваліфікаційних кандидатських іспитів для одержання права викладати, а також відповідного досвіду роботи; Процес підтримання професійної	Зовнішній вигляд студентів та членів трудового колективу повинен відповідати їх місії та не суперечити місії ХНЕУ ім. С. Кузнеця Для професорсько-викладацького складу і керівників провідних підрозділів – класичний діловий стиль одягу. Для співробітників, які не	Студенти та члени трудового колективу не повинні реалізовувати неетичну академічну поведінку.	Принципи етики спілкування та взаємодії: толерантність, ввічливість, вміння слухати

	компетентності на потрібному рівні вимагає постійного відновлення знань, вивчення відповідних національних і міжнародних стандартів викладання, інших законодавчих та інструктивних матеріалів, постійного підвищення професійного рівня на курсах навчання і перепідготовки викладачів	здійснюють науково-педагогічної діяльності – демократичний діловий стиль одягу		
ІДГУ [9]	забезпечувати викладання на високому науково-теоретичному й методичному рівнях навчальних дисциплін відповідної освітньої програми; постійно підвищувати свій професійний рівень, залучати у викладацькій діяльності новітні педагогічні технології та інформаційно-комунікаційні засоби навчання, використовувати новітні й достовірні джерела інформації	вести здоровий та активний спосіб життя, дотримуватися правил особистої гігієни, бути охайним і акуратним	дотримуватися моральних норм та правил етичної поведінки; забезпечувати бездоганну чесність і прозорість на всіх стадіях наукового дослідження, вважати неприпустимим прояви нечесної поведінки, рішуче викривати факти плагіату й інших форм порушень авторського права	спілкуватися в університетському середовищі державною мовою, піклуватися про культуру власної мови та мови колег; бути взірцем найвищої інтелігентності, звертатися на «Ви» до здобувачів вищої освіти та науково-педагогічних і педагогічних працівників
ОНМедУ [19]	ставитися до роботи в ОНМедУ як до головного професійного обов'язку; підтримувати широку і глибоку компетентність у сфері наукових дисциплін, що викладаються; підтримувати високий рівень педагогічної кваліфікації	Зовнішній вигляд членів університетського і студентського співтовариства повинен бути акуратним, стриманим, охайним. Переважним стилем одягу є офіційно-діловий. Носіння особами, які навчаються, викладачами і співробітниками одягу, що не відповідає нормам навчального медичного закладу – спортивних костюмів, шортів, бриджів, майок,	Пам'ятати про високий статус медичного університету, з честю і гідністю носити його і своєю працею виправдовувати високе звання викладача	зберігати ввічливе і шанобливе ставлення до колег в особистому спілкуванні і при публічному обміні думками, не підривати навмисно їх професійну репутацію

		<p>дуже коротких спідниць та іншого занадто відкритого, зухвалого або рваного одягу (відкритий живіт, глибоке декольте, розрізи, прозорий одяг та ін.), а також сланців, чоловіками взуття на голу ногу – не допускається, оскільки суперечить нормам лікарської етики і є ознакою зневажливого ставлення до пацієнтів, викладачів і колег.</p> <p>Під час перебування на кафедрах, клінічних базах особи, які навчаються, і викладачі повинні дотримуватися професіонального дрес-коду, який передбачає медичну форму – халат і медичну шапочку тільки білого кольору, бездоганно чисті, випрасовані.</p> <p>волосся повинне бути чистим, мати охайний вигляд, акуратно заправленими під медичну шапочку; чисті руки з коротко підстриженими нігтями, неясковий манікюр. Не слід використовувати об'ємні, яскраві прикраси, зухвалий макіяж; забороняється пірсинг, видимий татуаж, у чоловіків серги, браслети</p>		
--	--	--	--	--

Як показав проведений аналіз, ще не всі ЗВО усвідомили необхідність здійснювати рішучі кроки у напрямку формування позитивного професійного іміджу викладача. В основному в кодексах відображено вимоги до професійної майстерності викладача та етичної академічної поведінки. На жаль, зовнішньому вигляду викладачів у більшості документів присвячено недостатньо уваги. Так, наприклад, у ДВНЗ «ХДАУ» та ЗНУ відсутні вимоги стосовно зовнішнього вигляду викладача, у Кодексі честі НТУУ «КПІ» зазначено, що гідним для працівників є ведення здорового та активного способу життя, дотримання правил особистої гігієни, бути охайним і акуратним, однак немає вимог до стилю одягу. Це приводить до того, що часто у ЗВО можна побачити викладачів у неприйнятному вигляді, що однозначно налаштовує студентів на досить вільне поводження з таким педагогом. Про важливість зовнішнього вигляду педагога дуже вірно сказано у морально-етичному кодексі Одеського національного медичного університету: «Статус ОНМедУ як вищого національного медичного навчального закладу передбачає певні вимоги до стилю одягу і зовнішнього вигляду (дрес-код) кожної особи, яка навчається і працює в університеті. Це налаштовує повагу один до одного, високопродуктивну працю і повноцінний навчальний процес з обох сторін; сприяє підтримці репутації та утвердженню іміджу і статусу університету як установи високої культури, моральності та професіоналізму» [19].

Висновки. Аналіз етичних кодексів викладача та їх аналогів у ЗВО України показав наявність у них вимог щодо складових іміджу науково-педагогічних працівників. В основному в кодексах відображено вимоги до професійної майстерності викладача та етичної академічної поведінки, а зовнішньому вигляду викладачів та комунікативній складовій іміджу у більшості документів присвячено недостатньо уваги. Це вимагає продовження роботи у даному напрямку, яка полягає у розробці удосконаленого проекту Кодексу професійної етики та організаційної культури працівників відповідно до очікувань суспільства, ЗВО та студентів.

Використана література

1. Адаптивне управління: сутність, характеристика, моніторингові системи: Кол. монографія /Г. В. Єльнікова, Т. А. Борова, О. М. Касьянова, Г. А. Полякова та ін. /За загальною редакцією Г. В. Єльнікової. – Чернівці: Технодрук, 2009. – 572 с

2. Барбіна Є. С. Особливості формування професійного іміджу вчителя / Є. С. Барбіна, Ю. В. Дзядевич // Педагогічні науки : зб. наук. пр. – Херсон : ХДУ, 2011. – Вип. 59 – С. 195-200
3. Беляєва О.М. Імідж викладача вишу: комунікативний аспект / О. М. Беляєва // Імідж сучасного педагога. - 2015. - № 2. - С. 37-40.
4. Борисова Е. В. Развитие профессионализма профессорско-преподавательского состава, как инструмент управления качеством в системе высшего образования / Е.В.Борисова// Современные технологии управления. –2016. – №12 (72). – Режим доступа: <http://sovman.ru/article/7205/>
5. Глузман Н. А. Формирование профессионального имиджа социального педагога // Образование и наука. 2017. Т. 19. № 9. С. 52-69.
6. Горовенко О. А. Формування особистісно-професійного іміджу вчителя загальноосвітнього навчального закладу засобами самопрезентації : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / О. А. Горовенко. – Переяслав-Хмельницький, 2013. – 20 с.
7. Етичний кодекс Державного вищого навчального закладу «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана». – Київ : ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана», 2018. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу : <https://drive.google.com/file/d/129hYA42Nugkb-mxOtV0IRCitGaybAWJi/view>
8. Кодекс академічної доброчесності Запорізького національного університету. – Запоріжжя : ЗНУ, 2018. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу :
9. Кодекс академічної доброчесності Ізмаїльського державного гуманітарного університету. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу : <http://idgu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/06/kodeks-akademichnoyi-dobrochesnosti-idgu.pdf>
10. Кодекс корпоративної культури Сумського державного університету. – Суми : Сумський державний університет, 2012. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу : <http://normative.sumdu.edu.ua/index.php?task=getfile&tmpl=component&id=cc831d09-e877-e111-97d8-001a4be6d04a&kind=1>
11. Кодекс професійної етики та організаційної культури працівників і студентів Харківського національного економічного університету / Укл. М. С. Дороніна, О. М. Кузь, Г. В. Назарова, К. Г. Наумік, Л. М. Седова ; за заг. редакцією докт. екон. наук, професора В. С. Пономаренка. – Харків : ХНЕУ, 2008. – 32 с.
12. Кодекс честі викладача державного вищого навчального закладу «Херсонський державний аграрний університет». – [Електронний

ресурс]. – Режим доступу до ресурсу : <http://www.ksau.kherson.ua/files/documents/kodeks%20chesti%20vikladacha%20DVNZ%20HDAU.doc>.

13. Кодекс честі Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського». – Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, Вид-во «Політехніка», 2017. – 12 с.

14. Коростелева Н. А. Анализ имиджа преподавателя в казахстанских школах / Н. А. Коростелева, В. В. Леонов, А. М. Краснов, Е. Г. Володина // Молодой ученый. – 2014. – №15. – С. 276-279.

15. Лугова В.М. Сучасні підходи до оцінки якості науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти / В.М. Лугова // Електронне наукове фахове видання «Адаптивне управління: теорія і практика» Серія «Педагогіка» Випуск 3(5), 2017. – Режим доступу: http://am.eor.by/images/adapt/Vol.3ped5/17ped3_5luhova.pdf

16. Лугова І.М. Психологічний аспект формування іміджу викладача ВНЗ / І.М.Лугова // С. 13-14

17. Марєєва Т. В. Професійний імідж вихователя дошкільного навчального закладу та його структура / Т.В. Марєєва // Практическое Значение Современных Научных Исследований: Международная Научно-Практическая Интернет-Конференция. (13 - 20 Июня 2017 г.). – Режим доступа : <https://www.sworld.com.ua/konferua6/70.pdf>

18. Митина Л.М. Психология профессионального развития учителя / Л.М.Митина. – Москва : Флинта, 1998. – 200 с.

19. Морально-етичний кодекс осіб, які працюють і навчаються в Одеському національному медичному університеті – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу : <http://onmedu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/05/Moralno-etichnij-kodeks.pdf>

20. Попова О.И. Имидж преподавателя вуза: проблема самореализации в образовательном взаимодействии / О.И. Попова // Педагогическое образование в России. – 2011. – №4. – С. 224–232

21. Рябова З. В. Наукові основи маркетингового управління в освіті : монографія / З. В. Рябова. — Київ : Пед. думка, 2013. — 268 с.

22. Савченко Н. Професійний імідж викладача як складова його педагогічної майстерності / Н. Савченко // Проблеми підготовки сучасного вчителя. – 2018. – №17. – С. 91-96

23. Скорик Ю. М. Імідж педагога як формуючий чинник стійкості до професійного вигорання майбутніх викладачів вищої школи / Ю. М. Скорик // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка . - 2014. - Вип. 4. - С. 144-147.

24. Слободиська О. А. Імідж викладача як педагогічна компетентність / О. А. Слободиська, З. С. Савчук // Гуманітарний вісник

ДВНЗ «ПереяславХмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» : додаток 1 до Вип. 37, том 4 (72) : тематичний випуск «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору». – К.: Гнозис, 2016. – С. 221-228

25. Тимошенко В. В. Педагогічний імідж викладача ВНЗ як частина професійної компетенції / В. В. Тимошенко // *Духовність особистості: методологія, теорія і практика.* - 2016. - Вип. 2. - С. 196-200.

26. Якушева С.Д. Педагогический имидж современного преподавателя высшей школы // *Личность, семья и общество: вопросы педагогики и психологии: сб. ст. по матер. X междунар. науч.-практ. конф. Часть I.* – Новосибирск : СибАК, 2011. – Режим доступа : <https://sibac.info/conf/pedagog/x/26033>

27. Яблонская Л.В. Имидж преподавателя как социокультурный компонент образовательного процесса: культурологический аспект / Л.В. Яблонская, Т.Н. Саркисян // *Общество: философия, история, культура.* – 2016. – №3. –

28. Ярошевич О. В. Имидж преподавателя как составляющая качества системы геометро-графической подготовки студентов // *Инновационные технологии в инженерной графике: проблемы и перспективы: сборник трудов Международной научно-практической конференции, посвященной 85-летию Новосибирского государственного архитектурно-строительного университета.* Новосибирск, 2015. С. 140 – 149

29. Harjunen E. How do teachers view their own pedagogical authority? / E. Harjunen // *Teachers and Teaching.* – 2009. – Vol. 15. – Issue 1. – p. 109-129.

30. Kestere I. The Visual Image of Teachers: A Ten-Country Perspective / I.Kestere, B.Kalke // *Revista Colombiana de Educación* [online]. – 2015. – n.68. – pp.19-40. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу : http://www.scielo.org.co/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S0120-39162015000100002&lng=en&nrm=iso.

31. Zeiger S. Signs of Professionalism in a Teacher / S. Zeiger // *Houston Chronicle.* – 01 July 2018.–. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу : <http://work.chron.com/signs-professionalism-teacher-9324.html>

References

1. *Adaptyvne upravlinnia: sutnist, kharakterystyka, monitorynhovi systemy: Kol. monohrafiia* /Н. V. Yelnykova, Т. А. Borova, О. М. Kasianova,

Н. А. Poliakova ta in. /Za zahalnoiu redaktsiieiu H. V. Yelnykovi. — Chernivtsi: Tekhnodruk, 2009. — 572 s

2. Barbina Ye. S. Osoblyvosti formuvannia profesiinoho imidzhu vchytelia / Ye. S. Barbina, Yu. V. Dziadevych // Pedahohichni nauky : zb. nauk. pr. — Kherson : KhDU, 2011. — Vyp. 59 — S. 195-200

3. Bieliaieva O.M. Imidzh vykladacha vyshu: komunikatyvnyi aspekt / O. M. Bieliaieva // Imidzh suchasnoho pedahoha. - 2015. - № 2. - S. 37-40.

4. Borisova Ye. V. Razvitie professionalizma professorsko-prepodavatelskogo sostava, kak instrument upravleniya kachestvom v sisteme vysshego obrazovaniya / Ye.V.Borisova// Sovremennye tekhnologii upravleniya. —2016. — №12 (72). — Rezhim dostupa: <http://sovman.ru/article/7205/>

5. Gluzman N. A. Formirovanie professionalnogo imidzha sotsialnogo pedagoga // Obrazovanie i nauka. 2017. T. 19. № 9. S. 52-69.

6. Horovenko O. A. Formuvannia osobystisno-profesiinoho imidzhu vchytelia zahalnoosvitnoho navchalnogo zakladu zasobamy samoprezentatsii : avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. ped. nauk : spets. 13.00.04 «Teoriia i metodyka profesiinoi osvity» / O. A. Horovenko. — Pereiaslav-Khmelnytskyi, 2013. — 20 s.

7. Etychnyi kodeks Derzhavnoho vyshchoho navchalnogo zakladu «Kyivskiy natsionalnyi ekonomichnyi universytet imeni Vadyma Hetmana». — Kyiv : DVNZ «KNEU imeni Vadyma Hetmana», 2018. — [Elektronnyi resurs]. — Rezhym dostupu do resursu : <https://drive.google.com/file/d/129hYA42NugkbmxOtV0IRCitGaybAWJi/view>

8. Kodeks akademichnoi dobrochesnosti Zaporizkoho natsionalnogo universytetu. — Zaporizhzhia : ZNU, 2018. — [Elektronnyi resurs]. — Rezhym dostupu do resursu :

9. Kodeks akademichnoi dobrochesnosti Izmailskoho derzhavnoho humanitarnoho universytetu. — [Elektronnyi resurs]. — Rezhym dostupu do resursu : <http://idgu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/06/kodeks-akademichnoyi-dobrochesnosti-idgu.pdf>

10. Kodeks korporativnoi kultury Sumskoho derzhavnoho universytetu. — Sumy : Sumskiy derzhavnyi universytet, 2012. — [Elektronnyi resurs]. — Rezhym dostupu do resursu : <http://normative.sumdu.edu.ua/index.php?task=getfile&tmpl=component&id=cc831d09-e877-e111-97d8-001a4be6d04a&kind=1>

11. Kodeks profesiinoi etyky ta orhanizatsiinoi kultury pratsivnykiv i studentiv Kharkivskoho natsionalnogo ekonomichnoho universytetu / Ukl. M. S. Doronina, O. M. Kuz, H. V. Nazarova, K. H. Naumik, L. M. Siedova ; za zah. redaktsiieiu dokt. ekon. nauk, profesora V. S. Ponomarenka. — Kharkiv : KhNEU, 2008. — 32 s.

12. Kodeks chesti vykladacha derzhavnogo vyshchoho navchalnoho zakladu «Khersonskiy derzhavnyi ahraryni universytet». – [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu do resursu : <http://www.ksau.kherson.ua/files/documents/kodeks%20chesti%20vikladacha%20DVNZ%20HDAU.doc>.

13. Kodeks chesti Natsionalnoho tekhnichnoho universytetu Ukrainy «Kyivskiy politekhnichnyi instytut imeni Ihoria Sikorskoho». – Kyiv : KPI im. Ihoria Sikorskoho, Vyd-vo «Politekhnik», 2017. – 12 s.

14. Korosteleva N. A. Analiz imidzha prepodavatelya v kazakhstanskikh shkolakh / N. A. Korosteleva, V. V. Leonov, A. M. Krasnov, Ye. G. Volodina // Molodoy uchenyy. – 2014. – №15. – S. 276-279.

15. Luhova V.M. Suchasni pidkhody do otsinky yakosti naukovopedagogichnykh pratsivnykiv zakladiv vyshchoi osvity / V.M. Luhova // Elektronne naukove fakhove vydannia «Adaptyvne upravlinnia: teoriia i praktyka» Seriia «Pedagogika» Vypusk 3(5), 2017. – Rezhym dostupu: http://am.eor.by/images/adapt/Vol.3ped5/17ped3_5luhova.pdf

16. Luhova I.M. Psykholohichnyi aspekt formuvannia imidzhu vykladacha VNZ / I.M.Luhova // S. 13-14

17. Marieieva T. V. Profesiinyi imidzh vykhovatelya doshkilnoho navchalnoho zakladu ta yoho struktura / T.V. Marieieva // Prakticheskoe Znachenye Sovremennykh Nauchnykh Yssledovaniy: Mezhdunarodnaia Nauchno-Praktycheskaia Ynternet-Konferentsiya. (13 - 20 Yiunia 2017 h.). – Rezhym dostupa : <https://www.sworld.com.ua/konferua6/70.pdf>

18. Mitina L.M. Psikhologiya professionalnogo razvitiya uchitelya / L.M.Mitina. – Moskva : Flinta, 1998. – 200 s.

19. Moralno-etychnyi kodeks osib, yaki pratsiuiut i navchaiutsia v Odeskomu natsionalnomu medychnomu universyteti – [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu do resursu : <http://onmedu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/05/Moralno-etichnij-kodeks.pdf>

20. Popova O.I. Imidzh prepodavatelya vuza: problema samorealizatsii v obrazovatelnom vzaimodeystvii / O.I. Popova // Pedagogicheskoe obrazovanie v Rossii. – 2011. – №4. – S. 224–232

21. Riabova Z. V. Naukovi osnovy marketynhovooho upravlinnia v osviti : monohrafiia / Z. V. Riabova. — Kyiv : Ped. dumka, 2013. — 268 s.

22. Savchenko N. Profesiinyi imidzh vykladacha yak skladova yoho pedagogichnoi maisternosti / N. Savchenko // Problemy pidhotovky suchasnoho vchytelia. – 2018. – №17. – S. 91-96

23. Skoryk Yu. M. Imidzh pedahoha yak formuiuchy chynnyk stiikosti do profesiinoho vyhorannia maibutnykh vykladachiv vyshchoi shkoly / Yu. M. Skoryk // Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnogo universytetu imeni Ivana Franka . - 2014. - Vyp. 4. - S. 144-147.

24. Slobodyska O. A. Imidzh vykladacha yak pedahohichna kompetentnist / O. A. Slobodyska, Z. S. Savchuk // Humanitarnyi visnyk DVNZ «PereiaslavKhmelnytskyi derzhavnyi pedahohichnyi universytet imeni Hryhoriia Skovorody» : dodatok 1 do Vyp. 37, tom 4 (72) : tematychnyi vypusk «Vyshcha osvita Ukrainy u konteksti intehratsii do yevropeiskoho osvithnoho prostoru». – K.: Hnozys, 2016. – S. 221-228

25. Tymoshenko V. V. Pedahohichnyi imidzh vykladacha VNZ yak chastyna profesiinoi kompetentsii / V. V. Tymoshenko // Dukhovnist osobystosti: metodolohiia, teoriia i praktyka. - 2016. - Vyp. 2. - S. 196-200.

26. Якушева С.Д. Педагогический имидж современного преподавателя высшей школы // Личность, семья и общество: вопросы педагогики и психологии: сб. ст. по матер. X междунар. науч.-практ. конф. Часть I. – Новосибирск : СибАК, 2011. – Режим доступа : <https://sibac.info/conf/pedagog/x/26033>

27. Яблонская Л.В. Имидж преподавателя как социокультурный компонент образовательного процесса: культурологический аспект / Л.В. Яблонская, Т.Н. Саркисян // Общество: философия, история, культура. – 2016. – №3. –

28. Ярошевич О. В. Имидж преподавателя как составляющая качества системы геометро-графической подготовки студентов // Инновационные технологии в инженерной графике: проблемы и перспективы: сборник трудов Международной научно-практической конференции, посвященной 85-летию Новосибирского государственного архитектурно-строительного университета. Новосибирск, 2015. С. 140 – 149

29. Kestere I. The Visual Image of Teachers: A Ten-Country Perspective / I.Kestere, B.Kalke // Revista Colombiana de Educación [online]. – 2015. – n.68. – pp.19-40. – [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu do resursu : http://www.scielo.org.co/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S0120-39162015000100002&lng=en&nrm=iso.

30. Harjunen E. How do teachers view their own pedagogical authority? / E. Harjunen // Teachers and Teaching. – 2009. – Vol. 15. – Issue 1. – r. 109-129.

31. Zeiger S. Signs of Professionalism in a Teacher / S. Zeiger // Houston Chronicle. – 01 July 2018.–. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu do resursu : <http://work.chron.com/signs-professionalism-teacher-9324.html>.

Виктория Луговая,

кандидат экономических наук, доцент кафедры экономики и социальных наук Харьковского национального экономического университета имени Семена Кузнеця г. Харьков, Украина

Анна Чумак

старший преподаватель кафедры экономики предприятия и менеджмента
Харьковского национального экономического университета имени Семена
Кузнеца, г. Харьков, Украина

ФОРМИРОВАНИЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ИМИДЖА ПРЕПОДАВАТЕЛЯ В УЧРЕЖДЕНИЯХ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ

Аннотация. Статья посвящена исследованию современных подходов к определению сущности профессионального имиджа преподавателя и факторов его формирования в учреждениях высшего образования. Раскрыта сущность понятия профессиональный имидж преподавателя. Рассмотрены характерные черты профессионального имиджа преподавателя. Обосновано, что профессиональный имидж преподавателя – это определенный образ личности преподавателя, который формируется им сознательно или неосознаваемое в процессе межличностного взаимодействия с коллегами, студентами, руководством, обществом. Рассмотрены предпосылки формирования профессионального имиджа преподавателя. Он формируется в результате взаимодействия личности преподавателя (совокупности его мотивов, интересов, направленности, социально-психологических черт, Я-концепции, имеющихся знаний, умений и навыков), требований профессии (необходимых для выполнения социальной роли преподавателя знаний, умений и навыков, социально психологических качеств и особенностей поведения преподавателя) и целевой аудитории. Раскрыта роль самопрезентации в формировании профессионального имиджа. Исследуются подходы отечественных и зарубежных ученых к определению составляющих имиджа преподавателя. Обоснованы элементы профессионального имиджа преподавателя, а именно: внешний (габитарный), репутационный, компетентностный, коммуникационный, личностный. Доказана необходимость декларирования требований к профессиональному имиджу преподавателя в нормативных документах высших учебных заведений. Проанализированы наличие нормативного обеспечения формирования имиджа преподавателя в учреждениях высшего образования в Украине. Выявлено отсутствие в большинстве высших учебных заведений документации, регулирующей этическое поведение преподавателя и его имидж. Проанализированы этические кодексы преподавателя и их аналоги относительно наличия требований по составляющим имиджа научно-педагогических работников. Выявлен ряд недостатков, а именно: в основном в кодексах отражены требования к профессиональному мастерству преподавателя и этической академической

поведення, а зовнішньому виду преподавателей в большинстве документов посвящено недостаточно внимания. Это требует продолжения работы в данном направлении, которая заключается в разработке усовершенствованного проекта Кодекса профессиональной этики и организационной культуры работников.

Ключевые слова: имидж, педагогический имидж, профессиональный имидж преподавателя, педагогическое мастерство, этический кодекс.

Viktoriia Luhova

Ph.D (In Economics), Associate Professor, Economics and Social Sciences
Department Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics
Kharkiv, Ukraine

Hanna Chumak

Senior Lecturer, Economy of Enterprise and Management Department Simon
Kuznets Kharkiv National University of Economics
Kharkiv, Ukraine

**THE FORMATION OF LECTURER'S PROFESSIONAL IMAGE IN
HIGHER EDUCATION INSTITUTION**

Abstract. The article is devoted to the research of modern approaches definition the essence of the lecturer's professional image and factors of its formation in higher education institutions. The essence concept of the lecturer's professional image is revealed The characteristic features of the lecturer's professional image are presented. It is determined that the lecturer's professional image is a certain image of the teacher's personality, which is formed by him consciously or unconsciously in the process of interpersonal interaction with colleagues, students, leadership, society. The preconditions formation of lecturer's professional image are considered. It is formed as a result of the interaction of the teacher's personality (the totality of his motives, interests, orientation, socio-psychological features, the I-concept, the available knowledge, skills and abilities), the requirements of the profession (necessary for the social role of the teacher of knowledge, skills and abilities, psychological qualities and peculiarities of the teacher's behavior) and the target audience. The role of self-presentation in shaping a professional image is revealed. The approaches of domestic and foreign scientists to the definition of components of the teacher's image are investigated. The components of the professional image of the teacher, which are external (greedy), reputation, competence, communication, personal, are substantiated. The necessity of declaring requirements to the lecturer's professional image in normative documents of

higher education institutions is proved. The article analyzes the existence of a normative provision for the formation of a teacher's image in higher education institutions in Ukraine. The lack of documentation in most higher education institutions that regulates the ethical behavior of the teacher and his image is revealed. The ethical codes of the teacher and their analogues concerning the availability of requirements concerning the components of the image of scientific and pedagogical workers are considered. A number of drawbacks have been identified, namely: mainly the codes reflect the requirements for teacher professional skills and ethical academic behavior, and the appearance of teachers in most documents is devoted insufficient attention. This requires continuation of work in this direction, which consists in the elaboration of an improved draft Code of Professional Ethics and Organizational Culture of Workers.

Key words: image, pedagogical image, professional image of the teacher, pedagogical skill, ethical code.